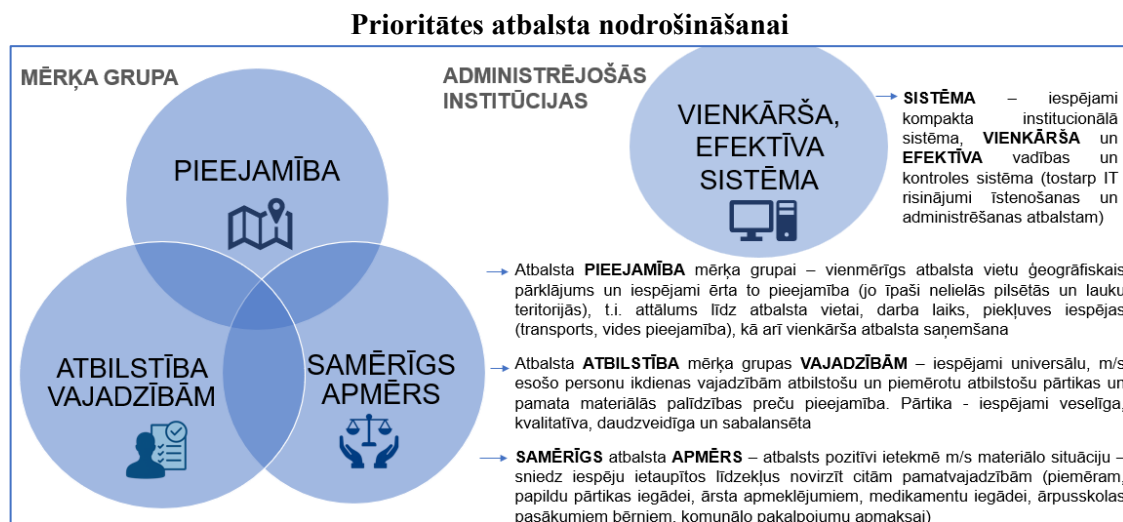

Metožu atbilstība prioritātēm atbalsta nodrošināšanā

Izvērtējot aspektus/faktorus, kas līdz šim ņemti vērā un arī turpmāk būtu jāievēro, sniedzot vistrūcīgākajām personām pārtikas atbalstu un pamata materiālo palīdzību un veidojot atbalsta nodrošināšanas sistēmu, VI apzināja, apkopoja un raksturoja prasības četrām tās ieskatā būtiskākajām prioritātēm (skat. 1. attēlu).

1. attēls

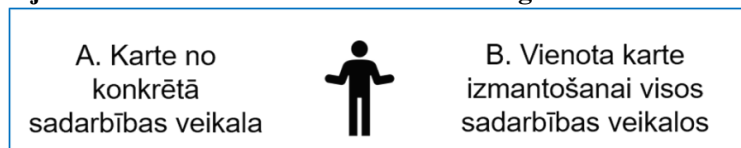

Vistrūcīgāko personu jeb mērķa grupas interesēm atbilstošas ir trīs prioritātes – atbalsta pieejamība, tā atbilstība vajadzībām un samērīgs atbalsta apmērs. Savukārt no administrēšanas viedokļa būtiska ir vienkārša un efektīva institucionālā un vadības un kontroles sistēma. Turpinājumā raksturota tiešās atbalsta sniegšanas metodes (atbalsts preču komplektu veidā), netiešās atbalsta sniegšanas metodes (atbalsts izmantojot elektronisku maksājuma karti, tostarp kuponu, dāvanu karti, ko var izlietot tikai pārtikas un pamata materiālās palīdzības saņemšanai) un kombinētā atbalsta (atbalstam piemēro abas metodes – tiešā un netiešā atbalsta metodi) atbilstība prioritātēm atbalsta nodrošināšanai.

Netiešās atbalsta sniegšanas metodes ietvaros izvērtēti piemērojamie maksājuma kartes veidi – maksājuma karte (t.sk. kupons un dāvanu karte) no konkrēta sadarbības veikala un vienota (centralizēta) maksājuma karte ar tajā visām personām pieejamu vienādu atbalsta summu izmantošanai visos sadarbības veikalos (skat. 2. attēlu). Secināts, ka atbalsta sniegšanai piemērotākais risinājums ir vienotās maksājumu kartes ieviešana izmantošanai visos sadarbības veikalos.

2. attēls

Maksājuma kartes veidi netiešās atbalsta sniegšanas metodes ietvaros

Ja paredz risinājumu ar maksājuma karti no konkrētā sadarbības veikala (A. risinājums), tad persona varēs izvēlēties no sadarbības veikalu saraksta sev piemērotāko veikalu, no kura saņemt maksājuma karti un kurā to izmantot. Savukārt, ja paredz B. risinājumu, tad ar vienotu maksājuma karti personai ir iespējams iepirkties jebkurā no sadarbības veikaliem, izvērtējot katra veikala piedāvājumus un cenas. Lai arī sākotnēji kā potenciālie sadarbības veikali aplūkoti lielākie veikalu tīkli Latvijā, secināts, ka šāda pieeja mērķa grupai nenodrošinātu pietiekamu atbalsta saņemšanas vietu pārklājumu

un attiecīgi atbalsta pieejamību. Bez tam, būtiski ir apzināt visus potenciāli ieinteresētos komersantus/ tirgotājus un nodrošināt tiem vienlīdzīgas iespējas piedalīties atbalsta sniegšanā. Attiecīgi sadarbības veikalu loks ir paplašināms, iesaistot arī mazākos veikalus (skat. šī pielikuma 1.1. apakšnodaļā). Katrs mazais veikals atsevišķi neizsniedz savu maksājuma karti (t.sk. kuponu un dāvanu karti), ko var izmantot veikalā esošo preču apmaksai, un mazajiem veikaliem nav izveidota maksājuma karšu sistēma, kāda ir lielākajiem veikalu tīkliem un ko varētu izmantot kā alternatīvu risinājumu bez papildu ieguldījumiem un administratīvo prasību ieviešanas visām iesaistītajām pusēm. Ievērojot iepriekš minēto secināts, ka atbalsta sniegšanai piemērotākais risinājums, kaut arī no administrēšanas un izmaksu viedokļa tas ir sarežģītākais un dārgākais, ir vienotās maksājumu kartes (B. risinājums) izmantošana visos sadarbības veikalos.

Kombinētā atbalsta ietvaros apzinātie un turpinājumā raksturotie atbalsta sniegšanas metožu piemērošanas varianti:

- noteikt, ka persona var izvēlēties saņemt atbalsta preču komplektu (tiešā atbalsta metode) vai maksājuma karti (netiešā atbalsta metode) atbalsta preču iegādei. Tādējādi praksē tiktu piemērotas abas atbalsta sniegšanas metodes;
- noteikt atbalsta preču grupas, kas personām izsniedzamas atbalsta preču komplektu veidā (tiešā atbalsta metode) un preču grupas, kuru iegādei mazumtirdzniecības veikalā tiek izsniegta maksājuma karte (netiešā atbalsta metode). Piemēram, pārtikas preču iegādei izsniedzama maksājuma karte, bet higiēnas un saimniecības preces, kā arī skolas preces izsniedzamas atbalsta preču komplektu veidā.

Kombinētais atbalsts ietver tiešā un netiešā atbalsta metodes priekšrocības un trūkumus, ievērojot iepriekš minēto kombinētā atbalsta raksturojumā visi iepriekš uzskaitītie aspekti netiek atkārtoti uzskaitīti, bet tiek izcelts būtiskākais.

1. Mērķa grupas prioritātes

1.1. Pieejamība

Tiešās atbalsta metodes ietvaros Latvijā 2026. gadā darbojas 391 atbalsta izsniegšanas vieta, tostarp 363 atbalsta komplektu izdales vietas un 28 zupas virtuves, kurās tiek izsniegtas gatavās maltītes (skat. 3. attēlu).

3. attēls

Avots: Mērķa finansējuma izlietojuma pārvaldība platformas instances (MAP) dati, skatīti 2026.g. maijā

Visvairāk komplektu izdales vietu ir Latgales reģionā (121), tad Kurzemes reģionā (77), Vidzemes reģionā (74) un Zemgalē (65), bet vismazāk izdales vietu ir Rīgas reģionā (26). Savukārt visvairāk maltīšu izdales vietu ir Kurzemes reģionā (10) un Rīgas reģionā (9) (skat. 1. tabulu).

Atbalsta komplektu vietu izdales vietu skaits plānošanas reģionos

Plānošanas reģions	Komplektu izdales vietu skaits	Maltīšu izdales vietu skaits	Skaits KOPĀ
Kurzemes	77	10	87
Latgales	121	3	124
Rīgas	26	9	35
Vidzemes	74	4	78
Zemgales	65	2	67
KOPĀ	363	28	391

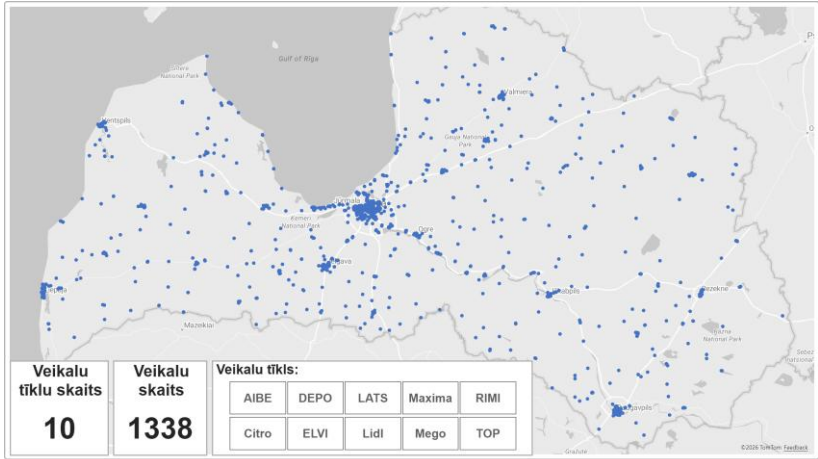
Komplektu izdales vietas ir atvērtas to darba laikā, ko katra izdales vieta nosaka, ievērojot mērķa grupas skaitu konkrētajā teritorijā. Ir komplektu izdales vietas, kas ir atvērtas katru darba dienu. Ir izdales vietas, kas ir atvērtas 2-3 reizes nedēļā un ir arī tādas izdales vietas, kas strādā reizi nedēļā pāris vai vairāk stundas dienā. Mazāk apdzīvotās vietās ar nelielu mērķa grupas skaitu pakāpeniski attīstās prakse atbalsta komplektu izdali teritorijā organizēt izbraukumu veidā. Papildus jāņem vērā faktiskā prakse atbalsta komplektu izdalē, kas pamatā novērota mazāk apdzīvotajās vietās. Proti, nereti atbildīgie darbinieki izsniedz mērķa grupai atbalsta komplektus arī ārpus noteiktā darba laika, lai nodrošinātu tūlītēju atbalsta pieejamību un ērtu saņemšanu (brīdī, kad personai ir radusies iespēja ierasties izdales vietā). Šādu rīcību pieļauj ar PO noslēgtais līgums, nosakot, ka PO nav ierobežota pēc pieprasījuma veikt komplektu izdali arī ārpus noteiktā darba laika. Iepriekš minētā prakse tiek īstenota arī gadījumos, kad izdales vietas atbildīgais darbinieks vienlaikus ir pašvaldības sociālais darbinieks un izdales vieta atrodas vienā ēkā ar pašvaldības sociālo dienestu. Mērķa grupai vienā apmeklējumā ir ērta iespēja apvienot vizīti pašvaldības sociālajā dienestā ar komplektu izdales vietas apmeklējumu. Bez tam, bieži vienā komplektu izdales vietas apmeklējuma reizē mērķa grupas personas atbalsta preču komplektu saņemšanu apvieno arī ar dalību papildpasākumā, piemēram, konsultāciju ikdienas problēmu risināšanai vai atbalstu krīzes situācijā. Tādējādi ESF+ Programmas ietvaros no PO puses tiek īstenots vienas pieturas aģentūras princips, kas mērķa grupai nodrošina ērtu un vienkāršu atbalsta pieejamību.

Atbalsta saņēmēju aptaujas rezultāti liecina, ka:

- atbalsta saņēmējiem nokļūšana līdz atbalsta saņemšanas vietai kopumā grūtības nesagādā – pēdējo 7 gadu laikā vidējais norādītais attālums ir apmēram 3,5 kilometri, savukārt vairāk nekā pusei mērojamais attālums nav lielāks par aptuveni diviem kilometriem. Vismazākie attālumi līdz izdales vietai, salīdzinot ar Rīgas un citu lielāko pilsētu iedzīvotājiem, ir jāmēro nelielo pilsētu un lauku iedzīvotājiem, līdz ar to visbiežāk uz komplektu un maltīšu izdales vietām to apmeklētāji dodas kājām. Lielāku attālumu gadījumā komplektu un maltīšu izdales vietu apmeklētāji, kuri dzīvo lielākajās pilsētās, izmanto sabiedrisko transportu. Daļu uz komplektu saņemšanas vietu atved kaimiņi vai paziņas, bet dažkārt to dara sociālie darbinieki vai pastnieki;
- absolūtajam vairumam atbalsta saņēmēju atbalsta saņemšanas procesā nav grūtību, attiecīgi ir pamats apgalvot, ka atbalsta saņemšana tiem ir vienkārša.

Lai izvērtētu netiešās atbalsta metodes īstenošanu sadarbībā ar lielākajiem veikalu tīkliem Latvijā, apzināti 10 veikalu tīkli. Tiem visā Latvijas teritorijā ir 1338 veikali, kuri ir izvietoti pilsētās un lielākās apdzīvotajās vietās (skat. 4. attēlu). Veikali ir atvērti visās nedēļas dienās un darbojas vismaz laikā no plkst. 8.00 līdz 20.00.

Lielāko veikalu tīklu pārklājums Latvijas teritorijā

Avots: informācija sagatavota 2026. gadā, izmantojot publiski pieejamos datus par lielākajiem mazumtirdzniecības veikalu tīkliem Latvijā.

Visvairāk veikalu ir Rīgas reģionā, tad Kurzemes un Vidzemes reģionā, bet ievērojami mazāks veikalu skaits ir Latgales un Zemgales reģionā (skat. 2. tabulu).

2. tabula

Lielāko veikalu tīklu veikali plānošanas reģionos (skaits)

Plānošanas reģions	Veikalu tīklu skaits	Veikalu skaits
<i>Kurzemes</i>	10	271
<i>Latgales</i>	10	183
<i>Rīgas</i>	10	441
<i>Vidzemes</i>	9	240
<i>Zemgales</i>	10	203
KOPĀ		1 338

Papildus, izvērtējot 3. un 4. attēlu, konstatējams, ka komplektu izdales vietas Latgales reģionā veido salīdzinoši vienmērīgu pārklājumu iepretim veikaliem, kas ir izvietoti pilsētās un lielākās apdzīvotās vietās. Tas nozīmē, ka kopumā sadarbība ar lielākajiem veikalu tīkliem Latvijā nenodrošinātu mērķa grupai pietiekamu atbalsta saņemšanas vietu pārklājumu un attiecīgi atbalsta pieejamību. Ņemot vērā nepieciešamību visiem ieinteresētajiem komersantiem/ tirgotājiem nodrošināt vienlīdzīgas iespējas dalībai atbalsta sniegšanā, sadarbības veikalu loks ir paplašināms, iesaistot arī mazākos veikalus, tostarp reģionos.

Netiešās atbalsta metodes ietvaros mērķa grupai mazināsies papildpasākumu pieejamība, jo tie nebūs pieejami atbalsta saņemšanas vietā (veikalā), bet informāciju par tiem un to norisi nodrošinās atbilstoši pakalpojuma sniedzēji citā atbalsta saņemšanas vietā atsevišķas īstenošanas sistēmas/modeļa ietvaros.

Kombinētā atbalsta ietvaros atbalsta saņemšanas vietu skaits palielinātos un to darba laiks būtu ilgāks, jo papildus atbalsta komplektu izdales vietām atbalstu nodrošinātu arī mazumtirdzniecības veikali, kas ir atvērti visās nedēļas dienās vismaz laikā no plkst. 8.00 līdz 20.00.

Saskaņā ar risinājumu, kas paredz personas izvēles iespēju saņemt atbalsta preču komplektus vai maksājuma karti, mērķa grupas persona var pieņemt lēmumu, balstoties uz tās individuālajiem apstākļiem un ņemot vērā gan mazumtirdzniecības veikalu pieejamību dzīves vietā, gan arī savas prasmes, vēlmi un spēju rīkoties ar maksājumu karti. Savukārt saskaņā ar risinājumu, kas paredz personai tiesības saņemt noteiktu preču grupu atbalsta preču komplektu veidā un iegādāties noteiktu preču grupu mazumtirdzniecības veikalā, personai, kura vēlas saņemt visu paredzēto atbalstu, būs nepieciešams apmeklēt vismaz divas atbalsta saņemšanas vietas (atbalsta komplektu izdales vieta un

mazumtirdzniecības veikals) un papildpasākuma norises vietu. Tādējādi kopējais atbalsta saņemšanai nepieciešamais laiks un attālums palielināsies. Samazināsies papildpasākumu pieejamība un to apmeklējums.

Secinājumi:

- tiešā atbalsta metode – atbalsta komplektu izdales vietas veido un to skaitu un izvietojumu PO elastīgi pielāgo saskaņā ar mērķa grupas koncentrāciju noteiktā teritorijā. Tādējādi tiek nodrošināta ģeogrāfiski vienmērīgi izvietota un iespējami ērta pieeja atbalsta komplektu izdales punktiem un papildpasākumiem, tostarp nelielo pilsētu un lauku iedzīvotājiem. Atbalsta sniegšanā PO īsteno vienas pieturas aģentūras principu. Atbalsta saņēmējiem atbalsta saņemšanā nav grūtību, attiecīgi process vērtējams kā vienkāršs;
- netiešā atbalsta metode – lai nodrošinātu mērķa grupai pietiekamu atbalsta saņemšanas vietu pārklājumu un atbalsta pieejamību un ieinteresētajiem komersantiem/ tirgotājiem vienlīdzīgas iespējas dalībai atbalsta sniegšanā, nepieciešams atbalsta sniegšanā iesaistīt visus ieinteresētos komersantus/ tirgotājus – gan lielākos veikalu tīklus, gan mazākos veikalus. Mērķa grupai atbalsta preču pieejamība palielināsies, bet samazināsies papildpasākumu pieejamība, jo informāciju par to norisi nodrošinās citi pakalpojuma sniedzēji;
- kombinētais atbalsts – atbalsta pieejamība kopumā palielinātos, nodrošinot ģeogrāfiski un reģionāli vienmērīgu atbalsta vietu pārklājumu un ilgāku darba laiku atbalsta saņemšanai. Vienlaikus palielinātos atbalsta saņemšanai nepieciešamais laiks un attālums, jo visa personai paredzētā atbalsta saņemšanai būtu nepieciešams apmeklēt vismaz divas atbalsta saņemšanas vietas (atbalsta komplektu izdales vieta un mazumtirdzniecības veikals) un līdz ar to mērķa grupai atbalsta saņemšana būs mazāk vienkārša nekā līdz šim.

1.2. Atbilstība vajadzībām

Tiešās atbalsta metodes ietvaros atbalsts mērķa grupas personām tiek nodrošināts vienlīdzīgā apmērā, izsniedzot tām šādus standartizētus atbalsta preču komplektus, kas piemēroti mājāsaimniecībā esošo personu vajadzībām:

- visām personām bez vecuma ierobežojuma – pārtikas preču komplekti un higiēnas un saimniecības preču komplekti;
- m/s ar zīdaiņiem un maziem bērniem (vecumā līdz 2 gadiem) – pārtikas preču komplekti zīdaiņiem un maziem bērniem un higiēnas preču komplekti zīdaiņiem un maziem bērniem;
- m/s ar skolēniem (vecumā no 5 līdz 16 gadiem) – mācību piederumu komplekti¹.

Publiskajos iepirkumos iegādātie produkti un preces atbilst paaugstinātās kvalitātes kritērijiem, piemēram, lielākā daļa pārtikas preču atbilst nacionālās pārtikas kvalitātes shēmas kritērijiem – tie ir ar Zaļās vai Bordo krāsas karotītes logotipu ar norādi “Kvalitatīvs produkts”².

Komplektā iekļauto produktu saturu ierobežojošie faktori ir:

- uzglabāšanas nosacījumi (pietiekami garš derīguma termiņš; uzglabāšanai nav nepieciešams speciāls temperatūras režīms (saldētavas, pagrabu u.tml.));
- iespēja no komplektā iekļautajiem produktiem maltīti pagatavot mājas apstākļos.

Atbilstoši statistikas rādītājiem, nevienā no atbalsta preču komplektiem iekļautajām preču grupām to apjoms nepārsniedz vienas personas valsts vidējo patēriņu. Atbalsta preču komplektu saturs regulāri un ievērojot atbalsta saņēmēju aptaujas rezultātus tiek pārskatīts.

Papildus mērķa grupai ir nodrošināta iespēja ietvaros piedalīties papildpasākumos sociālās atstumtības mazināšanai, kā arī zupas virtuvēs ir pieejamas gatavās maltītes.

Atbalsta saņēmēju aptaujas rezultāti liecina par atbalsta atbilstību mērķa grupas vajadzībām, proti:

¹ Detalizēta informācija par atbalsta preču komplektiem un to sastāvu pieejama: <https://www.atbalstapakas.lv/vispariga-informacija>

² kvalitātes zīme, kas apliecina produkta augsto kvalitāti. Tie ir ražoti Latvijā, nesatur ĢMO un sintētiskās krāsvielas. Plašāka informācija www.karotite.lv

- mērķa grupas apmierinātība ar visiem atbalsta komplektu veidiem ir augsta, atbalsta komplekti atbilst atbalsta saņēmēju vajadzībām, tos pārdomāti izmanto un lielākajā daļā gadījumu mājsaimeniecības vajadzībām izmanto visu komplekta saturu. Kopumā ir neliels skaits gadījumu, kad kādas no atbalsta komplektos iekļautajām precēm netiek izmantotas. Precu neizmantošanas iemesli ir atšķirīgi un kopumā subjektīvi, bez tam uzskati, kuru dēļ kāda no precēm iepriekš netika izmantota, mainās;
- gatavās maltītes zupas virtuvēs kvalitāte mērķa grupu kopumā apmierina. Kopumā ir neliels skaits gadījumu, kad izteikta neapmierinātība un tajos visbiežāk kā iemesli minēti – pietrūcis maizes, ēdienam bijis par maz garšvielu, ēdiens bijis pārāk liess, bez treknuma. Vērtējot situāciju, jāņem vērā, ka daļa iemeslu uzskatāmi par subjektīviem, kā arī fakts, ka ESF+ Programmas ietvaros netiek nodrošināta maize un tās pieejamība ir atkarīga no citiem konkrētas zupas virtuves rīcībā esošiem avotiem un resursiem;
- papildpasākumu veidus un tajos iegūtās zināšanas vai prasmes mērķa grupa, kas tajos piedalījusies, vērtē kā kopumā noderīgas.

Jaunajā plānošanas periodā atbalsta preču komplekti kopumā būtu saglabājami, papildinot tajos esošo preču klāstu ar sieviešu higiēnas precēm, kā arī saglabājams būtu atbalsts zupas virtuvēs, nodrošinot iespēju saņemt gatavās maltītes, kā arī jāturpina nodrošināt iespēja mērķa grupai piedalīties papildpasākumos sociālās atstumtības mazināšanai, turpinot tos pilnveidot.

Netiešās atbalsta metodes ietvaros sadarbība ar veikaliem nodrošinātu mērķa grupai pieejamu plašu preču klāstu, pašnoteikšanos preču izvēlē, iegādājoties sev vēlamās un nepieciešamās preces, izņemot alkoholu, tabaku un ar azartspēlēm saistītas preces (piem. loterijas biļetes). Personas iegādāto preču atbilstība visu m/s esošo personu vajadzībām, pārtikas preču daudzveidība, uzturvielu sabalansētība un atbilstība veselīga uztura nosacījumiem būs pašas personas izvēle, ko ietekmēs gan finanšu, gan veselības prasības. Vienotā maksājuma karte sniegs personai iespēju iegādāties preces jebkurā no sadarbības veikaliem, izvērtējot savās vajadzībās un sadarbības veikalu piedāvājumus un cenas. Kā izaicinājums būs mērķa grupai nodrošināt gatavās maltītes zupas virtuvēs un papildpasākumus sociālās atstumtības mazināšanai, jo katrai no šīm darbībām jāveido atsevišķa īstenošanas sistēma, kā arī papildpasākumu gadījumā aktuāls būs jautājums par mērķa grupas sasniedzamību (informācijas aprīte un papildpasākumu apmeklētība).

Kombinētā atbalsta ietvaros mērķa grupas personai būtu izvēles iespēja saņemt atbalsta preču komplektus vai maksājuma karti, izvēloties atbalstu atbilstoši tās individuālajām vajadzībām. Personas tiesības patstāvīgi izvēlēties sev nepieciešamās preces būtu izmantojamas tikai attiecībā uz tām atbalsta precēm, ko paredzēts iegādāties sadarbības veikalā ar tam speciāli piešķirto maksājuma karti. Iegādāto preču piemērotība visu m/s esošo personu vajadzībām un to kvalitāte (tostarp, pārtikas preču gadījumā arī atbilstība veselīga uztura nosacījumiem) būs paša atbalsta saņēmēja izvēles jautājums, ko ietekmēs gan finanšu, gan veselības prasības.

Secinājumi:

- tiešā atbalsta metode – publiskais iepirkums atbalsta komplektu iegādei nodrošina mērķa grupai standartizētu (ierobežotu), tomēr ikdienas pamatvajadzībām nepieciešamu un sabalansētu preču pieejamību, tostarp pārtikas preču komplektā – veselīga un kvalitatīva pārtika, nodrošinot produktu daudzveidību un uzturvielu (ogļhidrāti, olbaltumvielas un tauki) sabalansētību. Ir nodrošināta gatavo maltīšu pieejamība zupas virtuvēs, kā arī iespēja piedalīties papildpasākumos;
- netiešā atbalsta metode – nodrošinātu mērķa grupai pieejamu plašu preču klāstu, patstāvību preču izvēlē (tostarp attiecībā uz pārtikas preču daudzveidību, uzturvielu sabalansētību un atbilstību veselīga uztura nosacījumiem) un iespēju iegādāties preces atbilstoši visu m/s esošo personu individuālajām vajadzībām. Kā izaicinājums šīs metodes gadījumā būs nepieciešamība mērķa grupai nodrošināt pieejamas gatavās maltītes zupas virtuvēs un papildpasākumus sociālās atstumtības mazināšanai;

- kombinētais atbalsts – tiešās un netiešās atbalsta metodes izmantošana līdzsvarotu standartizētu atbalsta preču saņemšanu ar iespēju personai patstāvīgi izvēlēties atbalsta preces, atbilstoši visu m/s esošo personu individuālajām vajadzībām.

1.3. Samērīgs apmērs

Tiešās atbalsta metodes ietvaros mājsaimniecības loceklis, kuram ir pašvaldības sociālā dienesta izsniegta izziņa uz trim mēnešiem par atbilstību ESF+ Programmas atbalsta saņemšanas nosacījumiem, atbilstoši normatīvajam regulējumam ir tiesīgs saņemt divus pārtikas preču komplektus un vienu higiēnas un saimniecības preču komplektu, kuru kopējā iegādes vērtība ir 56,80 EUR.

Ja šajā mājsaimniecībā ir bērns vecumā līdz 24 mēnešiem, tad tam trim mēnešiem tiek izsniegti divi pārtikas preču komplekti, viens higiēnas un saimniecības preču komplekts, divi papildu pārtikas preču komplekti mazuļiem un viens papildu higiēnas preču komplekts mazuļiem. Šo komplektu kopējā vērtība ir 197,26 EUR.

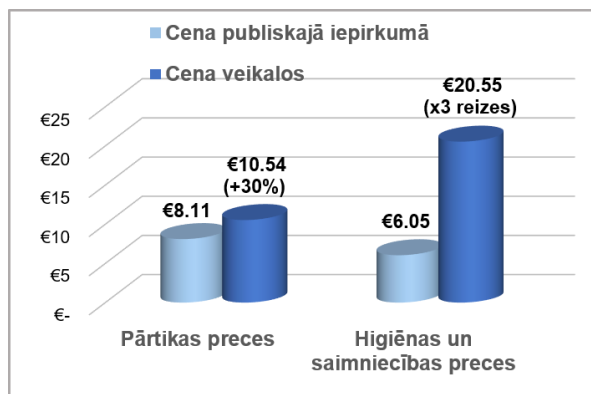
Ja šajā mājsaimniecībā ir bērns vecumā no pieciem līdz 16 gadiem, tad tam trim mēnešiem tiek izsniegti divi pārtikas preču komplekti, viens higiēnas un saimniecības preču komplekts un papildus kalendārajam gadam viens individuālo mācību piederumu komplekts. Šo preču kopējā vērtība ir 81,11 EUR.

Tādējādi Latvijā ESF+ Programmas nosacījumiem atbilstoša mājsaimniecība divām pieaugušām personām, vienu bērnu vecumā līdz 24 mēnešiem un vienu bērnu vecumā no pieciem līdz 16 gadiem ceturksnī ir tiesīga saņemt pārtikas un pamata materiālās palīdzības preču atbalstu 391,97 EUR vērtībā. Papildu Latvijā ESF+ Programmas ietvaros ir pieejamas zupas virtuves, kur personas bez personu apliecinošu dokumentu un jebkādu izziņu uzrādīšanas ir tiesīgas saņemt gatavās maltītes. Atbilstoši ikgadējam atbalsta saņēmēju aptaujām vidēji 7 % komplektu saņēmēju apmeklē zupas virtuvi, turklāt pamatā šie apmeklējumi ir regulāri un biežāk rudens un ziemas sezonā.

Pārtikas un pamata materiālās palīdzības preču piegādātāji tiek izvēlēti publiskā iepirkumā. Publiskā iepirkuma dokumentācijā par atbalsta preču komplektu iegādi noteiktas piedāvājuma sagatavošanas prasības, tostarp, ka iepirkuma ietvaros piedāvātajai cenai jāietver iepērkamo preču un pakalpojumu (tostarp fasēšanas, marķēšanas, uzglabāšanas, piegādes utt.) un ar tiem saistītie izdevumi, kā arī citas izmaksas, kuras pretendents rodas iepirkuma līguma izpildē. Ar piegādātājiem tiek slēgts iepirkuma līgums uz vismaz trīs gadiem. Piedāvājuma izvēles kritērijs – saimnieciski visizdevīgākais piedāvājums. Iepirkumu rezultātā pārtikas preču piegāde, salīdzinot iepirkuma cenas ar šo preču cenām veikalos, tiek nodrošināta par cenu, kas veikalos ir vidēji par 30 % augstāka, savukārt higiēnas un saimniecības precēm cenas starpība ir vēl lielāka – cena iepirkumā ir trīs reizes zemāka par preču cenām veikalos (skat. 5. attēlu). Preču cenas salīdzināšana veikta precēm, kuras ir iepirkas publiskajā iepirkumā un ir iekļautas atbalsta komplektā ar šo pašu preču cenu veikalā. Piemēram, ja atbalsta preču komplektā ir iekļauta prece ir auzu pārslas ar šādiem rādītājiem: ražotājs X, izcelsmes valsts Y, produkts atbilst Nacionālās pārtikas kvalitātes shēmai, ar zīmi “Zaļā karotīte”, tad arī salīdzināšana ar cenu veikalos veikta tieši tādām pašām produktam.

5. attēls

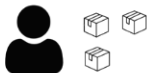
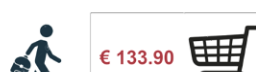
Atbalsta preču komplektos esošo preču cenu salīdzinājums, iegādājoties preces iepirkumā un mazumtirdzniecības veikalos

VI apkopotie dati sniedz iespēju salīdzināt atbalsta komplektu iegādes izmaksas vienai personai ceturksnī, ja komplektā esošās preces tiek iegādātas publiskajā iepirkumā un iegādes izmaksas mazumtirdzniecības veikalā (skat. 6. attēlu).

6. attēls

Atbalsta preču komplektos esošo preču cenu salīdzinājums, iegādājoties preces iepirkumā un mazumtirdzniecības veikalā

Komplektu izmaksas publiskajā iepirkumā (vienai personai trīs mēnešos)	Komplektu izmaksas veikalos (vienai personai trīs mēnešos)
  	
€ 56.80 € 197.26 € 81.11	€ 85.27 € 256.40 € 133.90

Iepriekš minētais liecina, ka tiešā atbalsta metode, izmantojot publisko iepirkumu atbalsta preču komplektu iegādei, sniedz iespēju mērķa grupai nodrošināt lielāku atbalsta preču apjomu, attiecīgi šī metode lielākā mērā (salīdzinājumā ar netiešo atbalsta metodi) pozitīvi ietekmē m/s materiālo situāciju, t.i., sniedz iespēju ietaupītos līdzekļus novirzīt citām pamatvajadzībām (papildu pārtikai, komunālo pakalpojumu apmaksai, ārsta apmeklējumiem, medikamentu iegādei un bērnu ārpusskolas nodarbību apmaksai).

Netiešās atbalsta metodes ietvaros mērķa grupas personas paredzētās atbalsta summas ietvaros, veicot pirkumu veikalā, saņems mazāku atbalsta preču apjomu (veikalā preču cena ievērojami augstāka). Par to liecina atbalsta preču komplektos iekļauto cenu salīdzinājums, iegādājoties preces publiskajā iepirkumā un veikalā (skat. 5. un 6. attēlu).

Attiecīgi palielināsies (salīdzinājumā ar tiešo atbalsta metodi) to ikdienas pamatvajadzībām nepieciešamo preču apjoms, ko m/s jāiegādājas papildus saņemtajam atbalstam un samazināsies ietaupījums, ko būs iespējams novirzīt citām pamatvajadzībām (piemēram, papildu pārtikai, komunālo pakalpojumu apmaksai, ārsta apmeklējumiem, medikamentu iegādei un bērnu ārpusskolas nodarbību apmaksai). Papildus atzīmējams, ka iegādājama atbalsta/preču apjoms būs atkarīgs arī no preču cenām attiecīgajā veikalā attiecīgajā iegādes brīdī (arī viena veikalu tīkla ietvaros iespējama ievērojama preču cenu starpība), kartes lietotāja finanšu plānošanas prasmēm u.tml.

Ja mērķa grupai šobrīd nodrošināto atbalstu (tam nepieciešami 65,4 milj. EUR) sniegtu ar netiešā atbalsta metodi, atbalstam esošajā plānošanas periodā provizoriski būtu nepieciešami 90,2 milj. EUR. Aprēķins veikts ar pieņēmumu, ka mājsaimniecībai tiek izsniegta maksājuma karte, ar kuru tā mazumtirdzniecības veikalos iegādājas visas tās pašas preces, kas šobrīd ietilpst atbalsta preču komplektos.

Kombinētā atbalsta ietvaros gan risinājumā ar izvēles iespēju saņemt atbalsta preču komplektus vai maksājuma karti, gan risinājumā ar noteiktu preču grupu izsniegšanu atbalsta preču komplektu veidā un noteiktu preču grupu iegādi mazumtirdzniecības veikalā, atbalsts kopumā mazākā apmērā (salīdzinājumā ar tiešo atbalsta metodi) pozitīvi ietekmēs mērķa grupas materiālo situāciju.

Izstrādājot normatīvo regulējumu atbalsta sniegšanai un tajā nosakot preces, kuras izsniedzamas atbalsta preču komplektu veidā un kuras iegādājamas mazumtirdzniecības veikalā, nepieciešams ņemt vērā atbalsta preču komplektos plānoto preču cenu salīdzinājumu, kas ir iegādātas iepirkumā un mazumtirdzniecības veikalā. Preču iegādi iepirkuma veidā un to izsniegšanu atbalsta komplektos būtu lietderīgi veikt tām preču grupām, kuru cena veikalā ir lielāka par cenām, ko var piedāvāt iepirkumā (piemēram, higiēnas un saimniecības preču cenas starpība starp iepirkuma rezultātā iegūto un ar veikala

cenām ir būtiski lielāka nekā pārtikas preču gadījumā, attiecīgi higiēnas un saimniecības preces būtu iegādājamas PIL noteiktajā kārtībā).

Secinājumi:

- tiešā atbalsta metode – piegādātāju atlase publiskā iepirkumā sadarbībai uz vismaz trīs gadiem un ar ievērojamu līgumsummu veicina potenciālo piegādātāju interesi dalībai iepirkumā un konkurenci, savukārt iepirkuma rezultātā tiek nodrošināts pasūtītājam finansiāli izdevīgs piedāvājums, jo šo preču cenas mazumtirdzniecības veikalā ir vidēji par 30 % augstākas nekā iepirkumā. Tādējādi tiešā atbalsta metode mērķa grupas personai paredzētās atbalsta summas ietvaros sniedz iespēju nodrošināt lielāku atbalsta preču apjomu un attiecīgi lielākā apmērā (salīdzinot ar netiešo atbalsta metodi) pozitīvi ietekmē m/s materiālo situāciju, sniedzot iespēju ietaupītos līdzekļus novirzīt citām pamatvajadzībām;
- netiešā atbalsta metode – pērkot preces veikalā, preču daudzums jeb kopējais saņemtā atbalsta apjoms, ko mērķa grupas personas iegādāsies tām paredzētās atbalsta summas ietvaros, būs atšķirīgs, bez tam, tas būs mazāks (salīdzinot ar tiešo atbalsta metodi), jo veikalā preču cenas ir ievērojami lielākas. Tādējādi netiešā atbalsta metode mazākā apmērā uzlabo m/s materiālo situāciju;
- kombinētais atbalsts – atbalsts mazākā apmērā (attiecībā pret tiešo atbalsta metodi) pozitīvi ietekmēs m/s materiālo situāciju, jo samazināsies ietaupījums, ko novirzīt citām pamatvajadzībām.

2. Administrēšana – vienkārša un efektīva sistēma

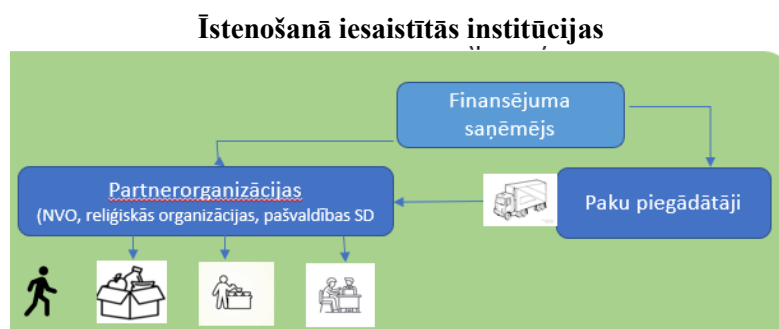
Ieviešanas institucionālais modelis (primāri vadībā un uzraudzībā iesaistītās institūcijas) būs tieši atkarīgs arī no turpmākajiem priekšlikumiem un lēmumiem, kas tiks sagatavoti, ievērojot Eiropas Savienības fondu tematiskās komitejas 2025. gada 28. novembra sēdes protokola 3.1.3. un 3.1.5. punktā noteikto:

- FM sadarbībā ar nozaru ministrijām ir pienākums sagatavot priekšlikumu par ES fondu 2028.-2034. gada plānošanas periodam institucionālo modeli;
- Vadības un kontroles sistēmu (VKS) ir nepieciešams centralizēt, ņemot vērā ieviešanas arhitektūras specifiku: 1) FM + CFLA (Atvērto fondu (AF) pieeja) un 2) ZM + LAD. Par detalizētiem risinājumiem jāņem vērā Valsts reģionālās partnerības (VRP) plāna tālākas izstrādes posmos atbilstoši plānotajam laika grafikam (indikātivi 2026. gada vidus/otrā pusē), t.sk., informējot un iesaistot nozaru ministrijas.

Ņemot vērā iepriekš minēto, izvērtēti teorētiskie modeļi tiešās un netiešās atbalsta metodes ietvaros īstenošanā iesaistītajām institūcijām.

Tiešā atbalsta metode – iespēja izmantot jau izveidoto, praksē pārbaudīto, iesaistītajiem un mērķa grupai pazīstamo un kopumā no mērķa grupas puses pozitīvi novērtēto atbalsta nodrošināšanas sistēmu. Tā paredz vienotu visu iesaistīto pušu sadarbības modeli atbalstāmo darbību īstenošanai (atbalsta preču komplektu piegāde un izdale, gatavās maltītes zupas virtuvēs un papildpasākumu īstenošana (skat. 7. attēlu)).

7. attēls

Vadībā un uzraudzībā iesaistītās institūcijas (konkrētā institūcija tiks noteikta kopējā ieviešanas institucionālā modeļa izstrādes ietvaros, kas tiks izstrādāts ievērojot ES fondu tematiskās komitejas 2025. gada 28. novembra sēdes protokolā noteikto) organizē PO atlasī un slēdz ar tām līgumu vai vienošanos par pārtikas un pamata materiālās palīdzības preču uzglabāšanu un izdali, gatavo maltīšu

sagatavošanu un izdalīšanu, kā arī papildpasākumu īstenošanu (šobrīd sadarbība noslēgto līgumu/vienošanās ietvaros norit ar 24 PO, no kurām ir 10 biedrības, 4 nodibinājumi, 2 reliģiskas organizācijas, 8 pašvaldības iestādes).

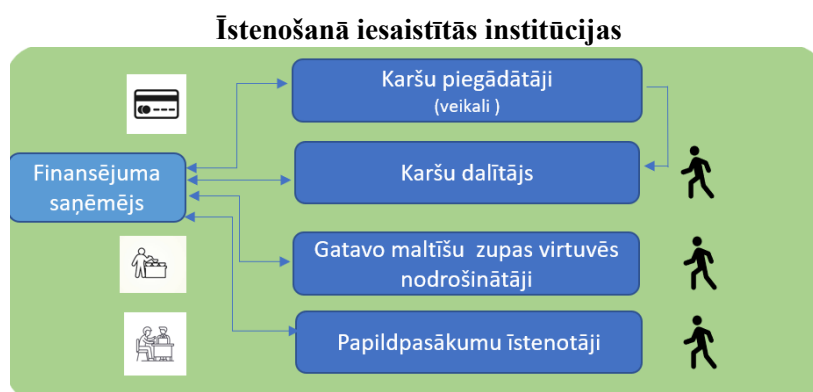
Finansējuma saņēmējs veic pārtikas un pamata materiālās palīdzības piegādātāju atlasi, slēdz līgumus ar pretendentiem, kuriem iepirkuma procedūras rezultātā piešķirtas iepirkuma līguma slēgšanas tiesības, par pārtikas un pamata materiālās palīdzības preču iegādi un transportēšanu uz PO izveidotajām atbalsta preču komplektu uzglabāšanas vai izdales vietu faktiskajām adresēm.

PO nodrošina mērķa grupai atbalsta pieejamību – pārtikas un pamata materiālās palīdzības preču uzglabāšanu un izdalīšanu, gatavās maltītes zupas virtuvēs un papildpasākumu īstenošanu. Atbalsta komplektu izdales vietas veido un to skaitu un izvietojumu PO elastīgi pielāgo saskaņā ar mērķa grupas koncentrāciju noteiktā teritorijā. Tādējādi tiek nodrošināta ģeogrāfiski vienmērīgi izvietota un iespējami ērta pieeja atbalsta komplektu izdales punktiem (skat. šī pielikuma 1.1. apakšnodaļu).

Jaunajā plānošanas periodā par pamatu izmantojama esošā bāze – normatīvais regulējums, institucionālās sistēmas modelis un vadības un kontroles sistēma (tostarp iespēja administrēšanā turpināt izmantot esošās IT sistēmas), samazinot sagatavošanās darbiem nepieciešamo laiku. Sistēmai ir potenciāls institucionālās sistēmas un vadības un kontroles sistēmas optimizēšanai.

Netiešās atbalsta metodes gadījumā veidojama jauna atbalsta nodrošināšanas sistēma, paredzot atbalstāmo darbību īstenošanai (vienoto maksājumu karšu piegāde un izdale, gatavās maltītes zupas virtuvēs, papildpasākumu īstenošana) atsevišķas un atšķirīgas īstenošanas sistēmas/modeļus (skat. 8. attēlā).

8. attēls

Vienotās maksājuma kartes izdalīšana mērķa grupai saistīta ar piekļuvi specifiskām IT sistēmām, kurām piemērojamas augstas konfidencialitātes un datu drošības prasības. Attiecīgi šo funkciju pienākumu būs iespējams nodrošināt sadarbības partnerim ar atbilstošām zināšanām un kompetenci.

Paredzami izaicinājumi papildpasākumu īstenošanai (mērķa grupas sasniedzamība). Vienotas maksājuma kartes ieviešanai un administrēšanai jāveido jauna valsts līmeņa IT sistēma, attiecīgi jāņem vērā tās izstrādei nepieciešamais laiks, potenciālā dārdzība un iespējamā ilgtspēja. Bez tam, nav zināms kopējais vistrūcīgāko personu pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalstam 2028. – 2034. gadā pieejamais finansējums, tostarp tehniskās palīdzības apmērs administrēšanas izdevumiem. Attiecīgi nav zināms vai nepieciešamajā apmērā būs pieejams finansējums minētās IT sistēmas izstrādei un uzturēšanai. Papildus būtu vērtējama arī jaunas IT sistēmas izstrādes un uzturēšanas lietderība, salīdzinot kopējās administratīvās izmaksas ar mērķa grupas atbalstam paredzēto finansējumu.

Jaunās metodes ieviešanai nepieciešama ilgāka sagatavošanās, tostarp normatīvo aktu, organizatoriskās shēmas un vadības kontroles sistēmas, kā arī IT sistēmas risinājumu izstrāde. Tas rada risku veikt nepieciešamos sagatavošanās darbus līdz brīdim, kad ir uzsākama atbalsta sniegšana ES fondu 2028. – 2034. gada plānošanas perioda ietvaros un sekojoši risku atbalsta pārtraukumam starp plānošanas periodiem.

Kombinētais atbalsts no administrēšanas un publisko resursu izmantošanas viedokļa ir administratīvi sarežģītākais un dārgākais risinājums, jo sākotnēji jāizstrādā jauna valsts līmeņa IT sistēma vienotas maksājuma kartes ieviešanai un administrēšanai un īstenošanas procesā jāizmanto divas atbalsta administrēšanas sistēmas – atbalsta preču komplektu sistēma un maksājuma karšu sistēma, veicot to uzraudzību, uzturēšanu un attīstīšanu. Papildus jāņem vērā, ka jaunas valsts līmeņa IT sistēmas izstrādei nepieciešams laiks un ievērojams finansējums, kā arī atklāts jautājums ir par tās ilgtspēju. Bez tam, nav zināms kopējais vistrūcīgāko personu pārtikas un pamata materiālās palīdzības atbalstam 2028. – 2034. gadā pieejamais finansējums, tostarp tehniskās palīdzības apmērs administratīvajiem izdevumiem. Sekojoši nav zināms vai pieejamais finansējums būs pietiekams divu atbalsta administrēšanas sistēmu izmantošanai un kāda būs šādu administratīvo izdevumu lietderība salīdzinājumā ar mērķa grupas atbalstam paredzēto finansējumu.

Risinājumā ar personas izvēli saņemt atbalsta preču komplektus vai vienoto maksājuma karti, ir ierobežota iespēja tiešās metodes ietvaros prognozēt un attiecīgi plānot mērķa grupai attiecīgajā periodā nepieciešamo atbalsta apjomu (atbalsta preču komplektu skaitu). Tas rada risku nodrošināt mērķa grupai pieejamu nepieciešamo atbalsta preču komplektu skaitu un risku izdalīt pasūtītos atbalsta preču komplektus produktu realizācijas termiņa ietvaros.

Jāparedz jauns risinājums papildpasākumu norises un zupas virtuvju darbības nodrošināšanai. Ekonomiski izdevīgākais risinājums zupas virtuvju darbības nodrošināšanai ir saglabāt zupas virtuvēm paredzētos pārtikas preču komplektus, kurus iepērk publiskajā iepirkumā.

Secinājumi:

- tiešā atbalsta metode – praksē pārbaudīta, iesaistītajiem un mērķa grupai pazīstama un no mērķa grupas puses pozitīvi novērtēta atbalsta nodrošināšanas sistēma, kas paredz vienotu visu iesaistīto pušu sadarbības modeli atbalstāmo darbību īstenošanai. To iespējams izmantot par pamatu jaunajā plānošanas periodā;
- netiešā atbalsta metode – jauna sistēma, kura vismaz modeļa sagatavošanas posmā iesaistītajām institūcijām radīs lielāku administratīvo slogu. Lai nodrošinātu visu atbalstāmo darbību īstenošanu (karšu piegāde un izdale, gatavās maltītes zupas virtuvēs, papildpasākumu īstenošana), jāveido atsevišķas un atšķirīgas īstenošanas sistēmas/ modeļus, tostarp jāveido jauna valsts līmeņa IT sistēma, un jāņem vērā tās izstrādei nepieciešamais laiks, lielas izmaksas un iespējamo ilgtspēju. Uzsākot jauna modeļa ieviešanu, starp ES fondu plānošanas periodiem var rasties atbalsta vistrūcīgākajām personām sniegšanas pārtraukuma risks;
- kombinētais atbalsts – no administrēšanas un publisko resursu izmantošanas viedokļa administratīvi sarežģīts un, salīdzinājumā ar pārējiem risinājumiem, dārgākais. Tā ieviešanai un administrēšanai jāveido divas atbalsta nodrošināšanas sistēmas. Līdzīgi kā netiešās atbalsta metodes ieviešanas gadījumā, ieviešanas dēļ starp ES fondu plānošanas periodiem var rasties atbalsta vistrūcīgākajām personām sniegšanas pārtraukuma risks.